

Abstrakt

Základním tématem této disertační práce je teorie poznání a z ní vycházející logika obsažená v hlavním filosoficko-logickém díle *Medicina mentis, sive artis inveniendi praecepta generalia*, jehož autorem je filosof, matematik, přírodovědec a vynálezce z období raného osvícenství Ehrenfried Walther von Tschirnhaus (1651–1708). Tschirnhausův koncept inventivní logiky je označen tradičním pojmem *ars inveniendi* neboli umění objevovat, umění vynalézat nebo také umění k něčemu dospět. V úvodu a závěru této práce je Tschirnhausovo pojetí začleněno do kontextu klasické univerzální topiky, která s pojmem *ars inveniendi*, jehož autorem je Cicero, nejčastěji operuje. Části této práce jsou věnovány souvisejícím tématům, jako je filosofická antropologie a etika, které filosof chápe jako speciální vědy odvozené ze čtyř empirických principů. Této historické problematice, která by se ve standardních dějinách filosofie dala zařadit do spinozovských a leibnizovských studií, jsou dosud věnovány jen tři dílčí studie.

Cílem této práce je analýza primární literatury zahrnující první a druhé vydání *Medicina mentis* včetně dalších relevantních částí daného textového korpusu. Na základě tohoto rozboru je rekonstruován Tschirnhausův myšlenkový vývoj a jeho inspirativní zdroje. Dalším cílem, který se odráží v samotné struktuře práce je interpretace znázorňující Tschirnhausovu filosofii a logiku v několika základních rovinách či vrstvách, jimiž jsou filosofova antropologická hypotéza, etický cíl poznávání, teorie poznání, a na ní se zakládající aplikovaná epistemologie, respektive metodologie, která souvisí s jeho chápáním inventivní logiky. Počáteční hypotézou v tomto případě bylo to, že Tschirnhausův koncept *ars inveniendi* souvisí s tradiční topikou jen velmi volně, neboť se zde jedná o její transformaci a vůbec poprvé o její naplnění novým karteziánským obsahem.

Uplatněná metoda je v zásadě hermeneutická, takže vlastnímu výkladu předchází úvodní kapitoly, které shrnují Tschirnhausovu intelektuální biografii a historicko-kritické poznámky k analyzovanému spisu. Poté již následuje expozice filosofických doktrín obsažených v textu *Medicina mentis*. Protože samo téma umění objevovat poskytuje průřez celým sledovaným textem, umožňuje v závěru práce posoudit dosavadní často příliš obecné interpretace Tschirnhausovy filosofie s kritickým odstupem.

Hlavním přínosem této práce je rozpracování nového interpretačního rámce, v němž je Tschirnhausovo *ars inveniendi* srozumitelné jako určitá filosofická metoda. Záměrem textu je poukázat na příslušné metafyzické předpoklady a principy z oblasti teorie poznání a přiblížit jejich aplikaci v logice, což se přirozeně neobejde bez srovnávání s přístupy filosofových inspirátorů (Descartes, Spinoza, Geulincx, Gassendi), kolegů (Leibniz, Huygens) a pokračovatelů (Wolff). Tschirnhaus se ve svém myšlení skutečně ukazuje jako příznivec topických inovací, což bylo vlastní i Leibnizovi, který ve svém vlastním pojetí umění objevovat rovněž kladl důraz na kauzální definice. Naopak vliv Spinozy se zdá být omezen hlavně na etické aspekty Tschirnhausova díla. Nejbližší má filosofova pozice k Descartovu spisu *Rozprava o metodě*, o jehož široké praktické využití mu patrně šlo.